

Milena M. Milovanović

Filozofski fakultet – doktorske studije Metodike nastave, Novi Sad
Akademija umetnosti Univerziteta u Novom Sadu
Stručni saradnik-korepetitor
milenamilovanovic84@gmail.com

PRIKAZ UDŽBENIKA *GROUP PIANO COURSE*

Apstrakt

Grupna nastava klavira se u našoj zemlji tek u poslednjih nekoliko godina primenjuje u radu sa početnicima mlađeg školskog uzrasta, ali ne u državnim već u privatnim muzičkim školama. Ovakav vid nastave klavira datira iz XIX veka i danas se širom sveta uveliko primenjuje. S obzirom da je za zemlje u razvoju veoma važan razvoj udžbenika za napredak obrazovanja, proučavanje inostranih udžbenika grupne nastave klavira može doprineti pronalazenju smernica za nastanak udžbenika grupne nastave klavira u našem muzičkom školstvu u cilju razvoja grupne nastave klavira u Srbiji. U ovom radu će biti prikazan udžbenik *Group piano course* izdavačke kuće Alfred, čiji su udžbenici najkorišćeniji u Sjedinjenim Američkim Državama, a koriste se i širom sveta, pa i u našoj zemlji.

Ključne reči: udžbenik, udžbenički komplet, grupna nastava klavira, Group piano course.

1. UVOD

U današnje vreme velikih društvenih promena nastava se, kao društveno uslovljen proces, suočava sa brojnim izazovima, problemima i inovacijama. Zbog povećanog obima nastavnog gradiva danas više nisu dovoljni ni prosto zapamćivanje činjenica, ni frontalni oblik nastave i reprodukcija znanja bez povezivanja sadržaja. Konstantan napredak nauke i umetnosti doprineo je i bogaćenju sadržaja nastavnog gradiva za koje je potrebno pronaći nove načine usvajanja, koji će pre svega aktivirati misaonu aktivnost učenika. *Kako* se dolazi do saznanja je u današnje vreme od izuzetne važnosti, zbog čega je razvoj intelektualnih sposobnosti učenika neophodan segment obrazovanja. Usvajanje tehnika i metoda učenja je

cilj koji se danas postavlja pred učenike, kako bi učenici stekli sposobnost povezivanja podataka i primene stečenog znanja u novonastalim situacijama. Prema autorima Grandić i Gajić (Grandić, Gajić 1998) savremeno obrazovanje teži razvoju univerzalno primenljivih intelektualnih sposobnosti.

Podsticanje razvoja kritičkog i kreativnog mišljenja učenika ima za cilj postizanje samostalnosti kako u nastavnom procesu tako i u pogledu donošenja važnih životnih odluka. U savremenom obrazovanju teži se razvoju pojedinaca u individue koje samostalno misle i koje imaju potrebu za dodatnim obrazovanjem i van škole, kao i za nastavkom obrazovanja nakon završetka škole u skladu sa novim konceptom permanentnog obrazovanja.

Osim obrazovnih kompetencija, cilj obrazovanja je i razvijanje socijalnih kompetencija učenika kao što su međusobna saradnja, timski rad, poštovanje različitosti mišljenja. U procesu ovladavanja nastavnim gradivom i usvajanju socijalnih kompetencija u savremenom obrazovanju je do izražaja došla i suštinski različita uloga nastavnika u odnosu na prethodne periode. Nastavnik više nije samo predavač, već saradnik svojih učenika, organizator aktivnosti, motivator.

Savremeni pijanizam je po svojoj tehničkoj perfektnosti, izražajnosti, ekspresivnim rešenjima (koja su moguća zahvaljujući tonskim mogućnostima savremenih klavira) doprineo tome da nastava klavira već u početnom uzrastu mora sadržati visoke zahteve koji se učenicima postavljaju. To je dovelo do neophodnosti pronalazjenja novih načina usvajanja znanja, pri čemu je od velike važnosti primena savremenog principa sviranja *vidim – čujem – sviram*. Takav princip sviranja zahteva da ton bude osmišljen pre nego što je odsviran. Savremena nastava klavira ima zadatak da kod učenika razvija kreativno i kritičko mišljenje, kako bi učenik bio osposobljen da samostalno pronalazi izvodačka rešenja, a ne samo da reprodukuje izvodačka rešenja koja mu je nastavnik pokazao. U savremenoj nastavi uopšte važno je razvijati mišljenje učenika jer je najvažniji cilj nastave da učenici nauče da bolje koriste svoj um (Budić 2011).

Grupna nastava klavira za početnike sadrži i važan cilj razvoja socijalnih kompetencija učenika. Timski rad, tolerencija, poštovanje razlika, učenje od drugih i učenje sa drugima su odlike grupne nastave klavira, koje u procesu saznavanja imaju bitnu ulogu, jer upravo kroz međusobnu saradnju i uzajamnu podršku i pomoć učenici mogu doći do novih saznanja. Uloga nastavnika je sada drugačija – nastavnik saraduje sa svojim učenicima i organizuje aktivnosti u kojima će učestvovati svaki član grupe. Više nije samo predavač, kao što je to bio slučaj u tradicionalnoj nastavi klavira.

Grupna nastava klavira za početnike školskog uzrasta od 7 do 9 godina je u našoj zemlji nova i sprovodi se samo u privatnim muzičkim školama, tako da nije obuhvaćena nacionalnim planom i programom. Za ovakav vid nastave klavira u

našoj zemlji ne postoji udžbenik, već nastavnici u radu sa učenicima koriste postojeće udžbenike domaćeg muzičkog školstva za individualnu nastavu klavira. U pogledu razvoja obrazovnih strategija zemalja u razvoju veliki značaj ima razvoj udžbenika, kao kulturnog proizvoda u kome je predstavljena osnovna struktura neke oblasti znanja predviđene za određeni uzrast učenika (Ivić, Pešikan, Antić 2008). Iz tog razloga je proučavanje inostranih udžbenika grupne nastave klavira za početnike mlađeg školskog uzrasta od velike važnosti radi pronalaženja smerica za nastanak udžbenika grupne nastave klavira u našem muzičkom školstvu.

2. KARAKTERISTIKE GRUPNE NASTAVE KLAVIRA ZA POČETNIKE ŠKOLSKOG UZRASTA OD 7 DO 9 GODINA

Grupna nastava klavira za početnike školskog uzrasta od 7 do 9 godina odvija se u grupama od 3 do 5 učenika. Grupe se formiraju od učenika istog uzrasta ili učenika među kojima je u pogledu uzrasta godinu dana razlike. Prilikom formiranja grupa veoma je važno uzeti u obzir zrelost učenika, jer u mlađem školskom uzrastu čak i među učenicima istog uzrasta razlika u zrelosti može biti velika. Zbog toga je bitno da prilikom formiranja grupa nastavnik obavi intrevju kako sa samim učenikom, koji želi da pohađa ovakav vid nastave, tako i sa roditeljima. Još je važnije uzeti u obzir prethodni muzički razvoj učenika, koji se stiče u obdaništu, predškolskim ustanovama i kod kuće. Grupa će najbolje funkcionisati ako su učenici koji je čine približno istih muzičkih sposobnosti, što nastavnik mora proveriti testiranjem, kod onih učenika koji nemaju nikakva prethodna muzička saznanja, odnosno sagledavanjem obima i stepena usvojenosti elemenata muzičkog obrazovanja kod onih učenika koji već imaju prethodna muzička saznanja. S obzirom da se grupna nastava klavira organizuje u privatnim muzičkim školama, provera muzičkih sposobnosti učenika nema eliminatornu, već informativnu funkciju i služi nastavniku da, rukovodeći se predispozicijama učenika, formira grupe, kako bi svaka grupa produktivno funkcionisala.

Tehnički uslovi u kojima se grupna nastava klavira odvija mogu biti različiti. Ovakav vid nastave se može izvoditi, uz dobru organizaciju časa, u prostoriji u kojoj postoji samo jedan instrument. Ako će u nastavi biti korišćeni akustični klaviri onda je moguće imati najviše dva instrumenta u prostoriji i u tom slučaju nastavnik može koristiti jedan instrument, a učenici drugi. U cilju obezbeđivanja posebnog instrumenta svakom učeniku u grupi mnoge muzičke škole širom sveta

su svoje učionice opremile elektronskim klavirima. Elektronske klavire je moguće umrežiti, zatim ih povezati sa internetom i video-bimom čime se u nastavu mogu uvesti mnoge nove nastavne tehnologije. Na elektronskim klavirima je moguće snimiti sopstveno sviranje, što je veoma korisno, jer učenicima pruža mogućnost da pažljivo preslušaju svoje sviranje. U toku samog sviranja pažnja izvođača je uvek usmerena na ono što u sviranju sledi usled čega se često dešava, naročito početnicima, da u toku sviranja ne opažaju dobre i loše strane sopstvenog izvođenja. Sluh učenika je neophodno školovati u cilju kontrole zvuka tokom izvođenja, a slušanje snimaka sopstvenog sviranja u tome umnogome može da pomogne. Ipak, veliki nedostatak elektronskih klavira ogleda se upravo u kvalitetu tona koji se na njima proizvodi. Elektronski klaviri nemaju žice, te njihov ton ne sadrži u sebi alikvotne tonove (koji daju boju) i to značajno limitira izražajne mogućnosti izvođača. Način opremanja učionica instrumentima zato ostaje otvoreno pitanje za razmatranje, ali prema Fišeru (Fisher 2010) ključno je zapamtiti da nije oprema ta koja određuje kvalitet nastave, već ljudi koji učestvuju u nastavnom procesu i njihova međusobna interakcija.

S obzirom da se i u našoj zemlji i u inostranstvu grupna nastava klavira održava u privatnim muzičkim školama trajanje časa se razlikuje od škole do škole, a za učenike uzrasta od 7 do 9 godina čas traje od 45 minuta do 90 minuta. Razlikuje se, takođe i broj časova nedeljno, a razlozi za to su veličina grupe i uzrast učenika. U takvim okolnostima primena kurikuluma mora biti fleksibilna. Za uspešno sprovođenje kurikuluma nastavnik mora imati u vidu dugoročne ciljeve kao što su razvoj sluha, ritma i tehnike kao preduslova za ekspresivnu interpretaciju dela pripremljenu samostalno od strane učenika kao krajnjeg cilja. Imajući to u vidu on će elemente nastave rasporediti prema broju časova nedeljno i prema dužini trajanja časa, tako da krajnji cilj bude dostignut. Pohađanje časova grupne nastave ne isključuje mogućnost pohađanja individualnih časova, već ova dva vida nastave mogu biti kombinovana u radu sa početnicima u cilju boljeg i efikasnijeg usvajanja neophodnog znanja.

Sve navedene karakteristike grupne nastave klavira utiču na izbor nastavnog materijala, koji će u radu sa učenicima biti korišćen. S obzirom da se radi o početnicima mlađeg školskog uzrasta nije preporučljivo da učenici koriste više od jednog udžbenika, dok nastavnik kao pripremu za čas može koristiti raznovrsne materijale u cilju kreiranja sadržajnih nastavnih aktivnosti.

2.1. KURIKULUM GRUPNE NASTAVE KLAVIRA ZA POČETNIKE MLAĐEG ŠKOLSKOG UZRASTA

Cilj grupne nastave klavira je da kod učenika razvija opšte muzičke sposobnosti i da učenici tokom početne godine pohađanja ovakvog vida nastave usvoje

znanja i veštine neophodne za samostalno izvođenje kompozicija namenjenih početnom nivou sviranja. „Paradigma kurikuluma bi trebalo da bude i progresivna i spiralna, sa osnovnim konceptom kao temeljom na kome su formirani sveobuhvatni principi koji se sa napretkom povećavaju.“ (Fisher 2010: 79). Dakle, u središtu kurikuluma terba da budu suštinski ciljevi grupne nastave klavira za početnika, koji se tiču muzičkih i izvođačkih kompetencija neophodnih svakom učeniku, a koji vuku razvoj učenika napred. Radi ostvarenja tih ciljeva kurikulum mora biti podeljen na nastavne jedinice, a svaka nastavna jedinica na operativne zadatke.

Kurikulum grupne nastave klavira za početnike mlađeg školskog uzrasta čine sledeće nastavne jedinice:

- 1) razvoj sluha
- 2) ritam
- 3) teorija (muzičko opismenjavanje)
- 4) tehnika sviranja
- 5) repertoar za sviranje
- 6) improvizacija
- 7) ansambli.

U odnosu na kurikulum individualne nastave klavira, kurikulum grupne nastave klavira je bogatiji, jer sadrži i sviranje učenika u ansamblu. Radost zajedničkog sviranja ne samo da podstiče stvaranje pozitivne atmosfere za rad na času, već doprinosi razvoju opštih muzičkih sposobnosti učenika.

Prilikom primene kurikuluma grupne nastave klavira nastavnik mora biti fleksibilan, jer svaka grupa učenika napreduje različitom brzinom. Zato je neophodno da se nastavnik u svom radu rukovodi i specifičnim potrebama svake grupe. Nastavnik, takođe, ima zadatak da brine i o potrebama pojedinaca unutar grupe, što znači da učenicima koji brže napreduju može davati dodatne zadatke, dok učenicima kojima je potrebno dodatno objašnjenje mora pružiti pomoć i podršku.

Zadaci koji se postavljaju učenicima moraju odgovarati njihovom uzrastu i zrelosti i biti raspoređeni po težini ravnomerno na celi period trajanja školske godine. Na samom početku rada sa učenicima potrebno je da nastavnik obrazovni proces započne od onoga što je učenicima već poznato, a to su u ovom slučaju dečje pesme i brojalice, koje se uče u vrtićima i predškolskim ustanovama. Svaki zadatak koji nastavnik učenicima zadaje mora biti jasan i precizan, kako bi postignuće učenika bilo što efikasnije.

3. UDŽBENICI

„Udžbenikom se može smatrati svako nastavno sredstvo (ili kombinacija nastavnih sredstava) koje sadrži sistematizovana znanja iz neke oblasti koja su didaktički tako oblikovana za određeni nivo obrazovanja i određeni uzrast učenika da imaju razvojno-formativnu ulogu i učestvuju u izgradnji učeničkih znanja.“ (Ivić, Pešikan, Antić 2008: 27).

Pomenuti autori (Ivić, Pešikan, Antić 2008) navode važnost udžbenika u životu svakog pojedinca, jer u razvojnom periodu života igraju važnu ulogu u sticanju znanja i umenja, razvoju mišljenja, formiranju ličnosti, formiranju stavova i sistema vrednosti. Prema mišljenju navedenih autora udžbenici svojim sadržajem i aparaturom potpomažu izgradnju (konstrukciju) znanja onoga ko uči, pri čemu izbor i način izlaganja sadržaja, pored reprezentativnosti za disciplinu, mora uzeti u obzir i to kome je namenjen u pogledu intelektualnih karakteristika uzrasta, učeničkih predznanja, individualnih razlika. Karakter udžbenika dalje mora biti u skladu sa prirodom znanja u određenoj oblasti i u njega moraju biti ugrađeni oni oblici učenja karakteristični za tu vrstu znanja.

Kultura služenja knjigom u velikoj meri zavisi od načina na koji učenici koriste udžbenik u školama, jer višegodišnje iskustvo služenja udžbenikom određuje u kojoj meri će neko zavoleti knjige, da li će se prema knjigama odnositi selektivno, analitički, kritički, da li će zauzeti utemeljen lični stav prema sadržajima koji su ponuđeni, da li će umeti u ličnom i profesionalnom životu da upotrebi ono što knjiga nudi (Ivić, Pešikan, Antić 2008). Osim toga, pomenuti autori ističu da je podizanje kvaliteta udžbenika u zemljama u razvoju od izuzetnog nacionalnog značaja, jer ono najviše doprinosi podizanju kvaliteta obrazovanja u celini (više od ulaganja u stručno usavršavanje nastavnika) i u svakoj našoj školi, bez obzira na finansijske prilike i mogućnosti, svakom učeniku može biti dostupan bar taj aspekt kvalitetnog obrazovanja. Iz toga proističe i važnost istraživačkog rada na udžbenicima u cilju poboljšanja obrazovanja u našoj zemlji.

Pojam udžbenik obuhvata ili samu knjigu iz koje učenici uče ili udžbenički komplet, sačinjen od osnovne knjige za učenje i drugih dodatnih nastavnih materijala, koji zajedno čine udžbenički komplet. U zavisnosti od predmeta udžbenički komplet može sadržati različite kombinacije jedinica udžbeničkog kompleta, npr. udžbenički komplet za matematiku će sadržati i zbirku zadataka, dok udžbenički komplet za likovno neće sadržati zbirku zadataka, ali može sadržati dodatna vizuelna sredstva (npr. plakate, postere sa reprodukcijama poznatih slika).

Udžbenici mogu biti realizovani u različitim medijima, a to su: štampani medij, audio-vizuelni medij i elektronski medij. Svaki udžbenik sadrži strukturalne i organizacione komponente. Autori Ivić, Pešikan, Antić (Ivić, Pešikan, Antić

2008) navode da je cilj strukturalnih komponenti da doprinesu što boljem razumevanju sadržaja koji se izlaže, njegovom povezivanju sa prethodnim znanjem i iskustvom učenika, čvršćem smislenom povezivanju sa gradivom istog ili drugih školskih predmeta, a sve sa ciljem da učenik što bolje razume i što efikasnije nauči dati sadržaj. U strukturalne komponente spadaju:

- 1) Osnovni tekst
- 2) Uvodno pitanje/pitanja u celo poglavlje, tematsku celinu
- 3) Mape, grafikoni, sheme, shematski prikazi koji stoje uz tekst
- 4) Vremenska lenta
- 5) Boks: sa ključnim informacijama iz dela lekcije, sa ključnim rečima, sa zanimljivostima, sa mozgalicama, sa sadržajem iz originalnih dokumenata, sa pričama koje su sadržajno povezane sa lekcijom, sa rezimeom dela lekcije.
- 6) Pitanje, nalog, zadatak koji stoji: neposredno uz tekst lekcije, na kraju lekcije, na kraju tematske celine.
- 7) Istorijski izvori dati u lekciji
- 8) Provera razumevanja pročitano nakon manjih celina
- 9) Rezime: cele lekcije, tematske celine
- 10) Spisak ključnih termina koje bi trebalo zapamtiti iz: cele lekcije, celog poglavlja
- 11) Pojmovna mapa: tematske celine sa svim ključnim pojmovima iz lekcije
- 12) Metakognitivne jedinice (objašnjenja kako se koriste i kako se čitaju, crtež, grafikon, tabela, ilustracija i sl.)
- 13) Prethodni pregledi gradiva
- 14) Upućivanje na druge delove teksta u knjizi
- 15) Vremeplov (spisak ključnih datuma i događaja iz lekcije ili tematske celine)
- 16) Za one koji hoće više – upućivanje na dodatne izvore, kompakt-disk, internet adresa itd.
- 17) Pregled saržaja udžbenika
- 18) Rečnik manje poznatih reči i izraza na kraju knjige
- 19) Biografije poznatih ličnosti na kraju knjige
- 20) Lektira
- 21) Dodatna literatura
- 22) Zanimljivosti na kraju lekcije ili tematske celine
- 23) Skok u vremenu, koji se odnosi na informaciju šta se danas dešava sa fenomenom o kome se govori u lekciji (Ivić, Pešikan, Antić 2008: 35, 36).

Organizacione komponente udžbenika prema autorima Ivić, Pešikan, Antić su tehničke prirode i one doprinose lakšem i boljem snalaženju u udžbeniku. To su:

- 1) Razne vrste indeksa
- 2) Registar: pojmova, autora, skraćenica
- 3) Spisak ilustracija
- 4) Razne vrste pomoćnih tablica (logaritamske, hemijske i sl.)
- 5) Uvodno objašnjenje strukture udžbenika
- 6) Objašnjenje šta koja vinjeta, znak, boja u udžbeniku označavaju
- 7) Oznake i reference koje upućuju na izvor ilustracija, grafikona i sl.
- 8) Korišćena literatura
- 9) Beleške o autorima udžbenika
- 10) Pregled sadržaja (Ivić, Pešikan, Antić 2008: 36).

3.1. UDŽBENICI GRUPNE NASTAVE KLAVIRA ZA POČETNIKE MLAĐEG ŠKOLSKOG UZRATA

Za učenike mlađeg školskog uzrasta postoje raznovrsni inostrani udžbenici i udžbenički kompleti koji mogu biti korišćeni u grupnoj nastavi klavira. Pri odabiru udžbenika nastavnici bi trebalo da imaju u vidu:

- 1) uzrast učenika,
- 2) prethodno muzičko znanje učenika,
- 3) veličinu grupe,
- 4) dužinu trajanja časa,
- 5) nedeljni fond časova,
- 6) obim i sadržaj kurikuluma i
- 7) vremenski period predviđen za sprovođenje kurikuluma.

Udžbenički kompleti za grupnu nastavu klavira za početnike mlađeg školskog uzrasta mogu da sadrže:

- 1) Udžbenik
- 2) CD (sadrži izvođenja kompozicija iz udžbenika)
- 3) MIDI disk (sadrži pratnje za kompozicije iz udžbenika)
- 4) Priručnik za nastavnika.

Nezavisno od izbora udžbenika, kao dodatan nastavni materijal mogu se koristiti zbirke kompozicija za klavirski duo, zbirke kompozicija sa popularnim ili božićnim pesmama, kompleti muzičkih igara, „flash card“ – kartice koje sadrže sažete informacije o muzičkim pojmovima.

Prilikom izbora odgovarajućeg udžbenika za rad u okviru grupne nastave klavira Fišer navodi listu specifičnih pitanja koje bi nastavnici trebalo da uzmu o obzir pri odabiru udžbenika:

- 1) Da li je metod atraktivan i vizuelno privlačan?
- 2) Da li je izgled strana dobro organizovan i neopterećen?
- 3) Kako je metod organizovan?
- 4) Koje su procedure za predstavljanje novih koncepata i principa?
- 5) Kako su koncepti i principi podržani?
- 6) Koji je pristup čitanju?
- 7) Koji je pristup ritmu?
- 8) Koji je pristup tehnici?
- 9) Kako i u kojoj meri su muzičke veštine predviđene za usvajanje (npr. čitanje sa lista, harmonizacija, transpozicija, improvizacija, sviranje po sluhu)?
- 10) Kakvog je kvaliteta repertoar za solo i sviranje u ansamblu? (Npr. klasičan, džez, pop, aranžmani)
- 11) Da li su struktura i redosled izlaganja sadržaja odgovarajući namenjenom uzrastu učenika?
- 12) Da li su dostupne prateće jedinice udžbeničkog kompleta? (Npr. dueti učenik-nastavnik, MIDI, CD)
- 13) Da li su onlajn izvori dostupni i učeniku i nastavniku?
- 14) Da li metod uključuje nastavna uputstva za korisnika?
- 15) Da li tekst daje prednost i više prostora nekoj aktivnosti ili nastavnoj jedinici nego drugim?
- 16) Koliko je učenicima tekst lak za korišćenje?
- 17) Koliko je tekst nastavnicima lak za korišćenje?
- 18) Koje su prednosti tog metoda?
- 19) Koje su slabosti tog metoda? (Fisher 2010: 32, 33).

U Fišerovom primeru navedena su brojna pitanja koja se tiču kvaliteta udžbenika, mada redosled postavljanja pitanja nije ni na koji način sistematizovan i nisu predloženi standardi ili indikatori kvaliteta udžbenika.

4. PRIKAZ UDŽBENIKA *GROUP PIANO COURSE*

U ovom prikazu će biti predstavljen udžbenik za grupnu nastavnu klavira *Group piano course* (autori Willard A. Palmer, Morton Manus, Amanda Vick Lettice, Gayle Kowalchyk, E. L. Lancaster) iz 1997. godine, namenjen početnicima

mlađeg školskog uzrasta od 7 do 9 godina. Udžbenik *Group piano course* čine četiri knjige, koje se po težini i rasporedu nastavnih sadržaja nastavljaju jedna na drugu.

Prema kriterijumima i indikatorima kvaliteta za izbor udžbenika na nivou nastavnika objavljenim u *Vodiču za unapređenje rada nastavnika i škola* Mrše, S., Božović, S i dr. (Mrše 2005: 31, 32, 33, 34, 35) prilikom odabira udžbenika potrebno je razmotriti sledeća pitanja:

- 1) Koliko je udžbenik u funkciji ovladavanja znanjima i umenjima predviđenih za razredni nivo?
- 2) Koliko je udžbenik valjan sa stanovišta osnovne naučne discipline?
- 3) Koliko udžbenik omogućava povezivanje znanja?
- 4) U kojoj meri strukturiranost udžbenika podržava učenje?
- 5) Koliko je udžbenik prilagođen učeniku?
- 6) Koliko udžbenik aktivira učenika?
- 7) Koliko udžbenik motiviše učenika?
- 8) Koliko kvalitet same knjige i elementi dizajna podržavaju učenje i upotrebu?
- 9) Koliko udžbenik reprezentuje određeni sistem vrednosti?
- 10) Kvalitet i korisnost ostalih elemenata udžbeničkog kompleta.

U sledećoj tabeli će biti navedene karakteristike udžbenika *Group piano course* prema indikatorima kvaliteta za upravo navedene kriterijume kvaliteta udžbenika, koji su takođe preuzeti iz *Vodiča za unapređenje rada nastavnika i škola* (Mrše 2005: 31, 32, 33, 34, 35).

Indikatori	Udžbenik <i>Group piano course</i>
1.1 Usklađenost sa program-om predviđenim sadržajima	1.1.1. Nastavne jedinice udžbenika <i>Group piano course</i> se uglavnom poklapaju sa nastavnim jedinicama kurikuluma (navednim u poglavlju 2.1 ovog rada), ali udžbenik ne sadrži teme i tematsku podelu nastavnih jedinica 1.1.2 <i>Group piano course</i> sadrži i čitanje sa lista kao nastavnu jedinicu, dok je repertoar za sviranje zastupljen, ali nije označen kao posebna nastavna jedinica.

<p>1.2 Usklađenost sa obrazovnim ciljevima i ishodi- ma</p>	<p>1.2.1 Korišćenjem udžbenika <i>Group piano course</i> se u potpunosti mogu ostvariti obrazovni ciljevi grupne nastave klavira.</p>
<p>2.1 Udžbenik nudi tačna i aktuelna znanja</p>	<p>2.1.1 U udžbeniku su prezentovane tačne činjenice. 2.1.2 Udžbenik nudi najnovija objašnjenja iz oblasti sviranja klavira koja su prilagođena uzrastu učenika.</p>
<p>2.2 Izabrani sadržaji i uzorci dobro reprezentuju disciplinu</p>	<p>2.2.1 Uzorci znanja u udžbeniku <i>Group piano course</i> predstavljaju osnove pijanizma namenjene početnicima. Repertoar za sviranje je raznovrstan kako u pogledu raznovrsnosti žanrova kompozicija tako i u pogledu interpretatorskih zahteva i razvoja muzičkih sposobnosti.</p>
<p>2.3 Adekvatna terminologija</p>	<p>2.3.1 Termini specifični za nastavu klavira kao što su takt, prstored, dinamika su adekvatno upotrebljeni u skladu sa prirodom sadržaja kroz koji se uvode u udžbeniku <i>Group piano course</i>.</p>
<p>2.4 Dobro uvodi učenike u prirodu predmeta</p>	<p>2.4.1 U udžbeniku <i>Group piano course</i> su postupno izloženi sadržaji optimalni za grupnu nastavu klavira.</p>
<p>3.1 Omogućava horizontalno povezivanje znanja</p>	<p>3.1.1 Sadržaji izloženi u udžbeniku <i>Group piano course</i> omogućavaju učenicima povezivanje znanja sa srodnim predmetima kao što su muzička kultura u osnovnim školama ili nastava drugog instrumenta (učenici mogu pohađati istovremeno nastavu dva instrumenta) usled povezanosti činjenica i komplementarnosti objašnjenja. 3.1.2 Povezanost sadržaja udžbenika <i>Group piano course</i> sa udžbenicima srodnih predmeta bi mogla da bude poboljšana navođenjem zanimljivosti vezanih za istoriju muzike i istoriju pijanizma u vidu informacija o čuvenim kompozitorima, delima ili izvođačima.</p>

<p>3.2 Omogućava vertikalno povezivanje znanja</p>	<p>3.2.1 Udžbenik <i>Group piano course</i> omogućuje vertikalno povezivanje znanja, jer se logično nadovezuje na znanje iz udžbenika za rad sa decom predškolskog uzrasta, pojmovi se postupno uvode i objašnjavaju, u objašnjenjima se koriste već naučeni pojmovi i primeri.</p> <p>3.2.2 Udžbenik <i>Group piano course</i> ne sadrži delove u kojima se sumira gradivo iz prethodnih razreda ili delove u kojima se upućuje na gradivo narednih razreda (“pogled unapred”).</p>
<p>3.3 Omogućava sticanje primenjivih znanja</p>	<p>3.3.1 Udžbenik omogućuje usvajanje znanja primenjivog u sviranju klavira.</p> <p>3.3.2 Udžbenik <i>Group piano course</i> omogućuje usvajanje znanja primenjivog u pevanju, sviranju u ansamblu, komponovanju.</p>
<p>4.1 Adekvatna, funkcionalna organizacija tema/lekcija u udžbeniku</p>	<p>4.1.1 U udžbeniku <i>Group piano course</i> ne postoji ni tematski, ni stranični, ni indeksni sadržaj.</p> <p>4.1.2. Udžbenik <i>Group piano course</i> je organizovan po nastavnim jedinicama. Svaka nastavna jedinica je označena u posebnom boks u boji, a pored naziva svake nastavne jedinice nalazi se i ilustracija različite životinje (npr. pored naziva razvoj sluha nalazi se zec), što dodatno animira učenike.</p>
<p>4.2 Adekvatna funkcionalna organizacija lekcije</p>	<p>4.2.1 U udžbeniku <i>Group piano course</i> veoma jasno su naznačeni delovi u okviru nastavnih jedinica po kojima je udžbenik organizovan.</p> <p>4.2.2 U udžbeniku <i>Group piano course</i> tekst je raspoređen između grafičkih prikaza: nota (u linijskom sistemu ili van linijskog sistema), klavijature i ilustracija.</p> <p>4.2.3 U udžbeniku <i>Group piano course</i> je signalizirano crvenom bojom svako važno objašnjenje ili oznaka, a postoje i drugi načini isticanja delova sadržaja: obojena pozadina, zaokružena oznaka, boks sa podatkom.</p>

<p>4.3 Preglednost</p>	<p>4.3.1 U udžbeniku <i>Group piano course</i> je pronađeno željene informacije otežano usled nepostojanja sadržaja bilo koje vrste, iako su nastavne jedinice pregledno označene na stranama na kojima se nalaze.</p>
<p>5.1 Udžbenik je pisan jasnim i razumljivim jezikom</p>	<p>5.1.1 Rečnik udžbenika odgovara aktivnom i pasivnom rečniku dece mlađeg školskog uzrasta. 5.1.2 Dužina i struktura rečenica u udžbeniku omogućavaju praćenje teksta. 5.1.3 Za nove i učenicima nepoznate reči, koje se odnose na nove muzičke pojmove u udžbeniku <i>Group piano course</i> namenjen je poseban boks sa objašnjenjima u okviru nastavne jedinice, koji je u posebnoj boji.</p>
<p>5.2 Sadržaji se jednim delom oslanjaju na spontana znanja učenika, a drugim vuku razvoj napred</p>	<p>5.2.1 Sadržaji u udžbeniku se oslanjaju na prethodno stečeno znanje učenika. Navedenom udžbeniku prethode udžbenici za rad sa decom predškolskog uzrasta, ali se mogu koristiti i u radu sa učenicima koji nisu u predškolskom uzrastu pohađali muzičku školu. Početni repertoar za sviranje su deci poznate pesme ili kompozicije, a u daljem radu se znanje usložnjava i produbljuje novim saznanjima. 5.2.2 U udžbeniku <i>Group piano course</i> postoji postupnost u izlaganju sadržaja.</p>
<p>5.3 Težina zahteva prilagođena je uzrastu učenika</p>	<p>5.3.1 Zahtevi u udžbeniku <i>Group piano course</i> su prilagođeni uzrastu učenika po težini i vuku razvoj napred.</p>
<p>5.4 Osetljivost za emocionalno-socijalne potrebe uzrasta</p>	<p>5.4.1 U udžbeniku <i>Group piano course</i> repertoar za sviranje odgovara emocionalno-socijalnim karakteristikama uzrasta. 5.4.2 U udžbeniku <i>Group piano course</i> primeri kojima se ilustruju muzički pojmovi, primeri za sviranje u ansamblu i primeri za improvizaciju u potpunosti odgovaraju emocionalno-socijalnim karakteristikama uzrasta.</p>

5.5 Osteljivost za učenike koji u učenju napreduju različitim tempom	5.5.1 Udžbenik ne sadrži diferencirane zadatke koji bi omogućili učenicima koji brže ili sporije napreduje dodatne mogućnosti za rad.
6.1 Pitanja, nalozi i zadaci aktiviraju učenike na smislen način	6.1.1 U udžbeniku <i>Group piano course</i> pitanja, nalozi i zadaci su jasno i nedvosmisleno formulisani, jasno je šta se od učenika traži sa svim potrebnim elementima da bi se došlo do rešenja.
6.2 U udžbeniku su podržane različite tehnike učenja	6.2.1 U udžbeniku <i>Group piano course</i> pitanja, nalozi i zadaci podstiču učenike da koriste raznovrsne tehnike učenja: čitanje, sviranje, zapamćivanje, modelovanje, samostalno zaključivanje, aktivno slušanje, zajedničko sviranje.
6.3 Isti sadržaji prorađuju se na različite načine	6.3.1 U udžbeniku <i>Group piano course</i> novi elementi gradiva su predstavljeni slikom klavijature, instruktivnim primerima sa objašnjenjima, objašnjenjima u posebnim boksevima. U udžbeniku <i>Group piano course</i> se još nalaze primeri za samostalno rešavanje.
6.4 Dovoljno prostora za rad	6.4.1 U udžbeniku postoji dovoljno prostora za rad učenika.
6.5 Podstiče učenike na kritičko mišljenje	6.5.1 U udžbeniku ne postoje pitanja koja učenika podstiču da izrazi svoj stav.
6.6 Podstiče učenike na kreativno mišljenje	6.6.1 U udžbenku postoje pitanja, nalozi i zadaci koji učenike podstiču da na svoj način dođu do rešenja. U ovom udžbeniku postoji i nastavna jedinica Improvizacija koja upravo razvija kreativnost u sviranju i razmišljanju.

<p>7.1 Različitim motivacionim sredstvima motiviše učenika za učenje</p>	<p>.1.1 U udžbeniku postoje raznovrsni i zanimljivi zadaci za sviranje. 7.1.2 U udžbeniku postoje brojni interesantni zadaci za rešavanje. 7.1.4 U udžbeniku postoje tekstovi koji obrađivane sadržaje povezuju sa onim što je učenicima relevantno. 7.1.5 U udžbeniku ne postoje zanimljivosti tipa “da li ste znali..” ili neke druge vrste koje bi učenike dodatno zainteresovale za bavljenje muzikom.</p>
	<p>7.1.6 U udžbeniku postoje odlične, maštovite, a istovremeno funkcionalne ilustracije koje su veoma korisne u radu sa učenicima mlađeg školskog uzrasta.</p>
<p>7.2 Može se koristiti i bez pomoći odraslog</p>	<p>7.2.1 Udžbenik je dobro grafički organizovan i nastavni sadržaji su prilagođeni uzrastu učenika, tako da ih učenici mogu koristiti i bez pomoći odrasle osobe.</p>
<p>7.3 U pojedinim delovima da-je učeniku povratne informacije o procesu napredovanja</p>	<p>7.3.1 Udžbenik ne sadrži elemente za rad učenika, čiji rezultat učenici mogu samostalno da provere.</p>
<p>8.1 Odgovarajući format udžbenika</p>	<p>8.1.1 Format udžbenika je odgovarajuć i u skladu je sa veličinom slova i gustinom teksta na stranicama.</p>
<p>8.2 Odgovarajući kvalitet papira i poveza</p>	<p>8.2.1 Udžbenik dozvoljava pisanje, brisanje i podvlačenje bez oštećenja. 8.2.2 Stranice udžbenka se ne rasipaju prilikom listanja.</p>
<p>8.3 Odgovarajuća veličina slova</p>	<p>8.3.1 Veličina slova u udžbeniku omogućava preglednost i odgovara uzrastu učenika.</p>
<p>8.4 Jasne slike, fotografije, ilustracije</p>	<p>8.4.1 Slike i ilustracije u udžbeniku su jasne, pregledne, nema zamrljanih i nečitljivih slika i ilustracija.</p>

8.5 Funkcionalnost ilustracija	8.5.1 U udžbeniku <i>Group piano course</i> postoje slike i ilustracije koje slikovno predstavljaju objašnjenje određenog muzičkog elementa, ali postoje i brojne ilustracije čiji je cilj da animiraju učenike i učine udžbenik privlačnim za korišćenje.
9.1 Uvažene individualne i grupne razlike	9.1.1 Tekstovi i slike u udžbeniku su nediskriminativni u pogledu vere, pola, nacije i bilo koje druge razlike među ljudima.
9.2 Uvažene opšte ljudske vrednosti	9.2.1 Udžbenik doprinosi izgradnji vrednosti kao što su iskrenost, briga za druge, timski rad, poštenje, marljivost, prijateljstvo, razumevanje, tolerancije, poštovanje razlika.
9.3 Uvaženi nacionalni i kulturni identitet	9.3.1 Sadržaji udžbenika doprinose očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta svih naroda. Udžbenik je po repertoaru za sviranje internacionalnog karaktera.
10.1 Postoje funkcionalne jedinice udžbeničkog kompleta namenjene učenicima	10.1.1 Postoji CD sa snimcima kompozicija koje se nalaze u udžbeniku. 10.1.2 Postoji MIDI disk sa snimljenim pratnjama za kompozicije koje se nalaze u udžbeniku. 10.1.3 Postoji komplet igara „Muzičke avanture”, koji sadrži raznovrsne igre i karte za igru, čiji je cilj postizanje boljeg usvajanja gradiva i motivacija učenika.
10.2 Postoje jedinice udžbeničkog kompleta namenjene nastavniku	10.2.1 Postoji Knjiga za nastavnika koja sadrži istorijat grupne nastave klavira, način organizovanja grupne nastave klavira, način koncipiranja aktivnosti na časovima, objašnjenje upotrebe kompleta igara „Muzičke avanture” i upotrebe nastavnih tehnologija, plan rada za svaki čas posebno.

5. ZAKLJUČAK

Udžbenik *Group piano course* u potpunosti odgovara savremenom konceptu nastave klavira u kome se ne teži samo sviranju kao manuelnoj radnji, već se u cilju kvalitetnog sviranja razvijaju opšte muzičke sposobnosti učenika (sluh,

ritam itd.) kroz podelu gradiva na nastavne jedinice i različite tehnike učenja zastupljene u udžbeniku. Udžbenik *Group piano course* sadrži nastavno gradivo koje adekvatno predstavlja sviranje klavira prilagođeno početnicima mlađeg školskog uzrasta i veoma je karakterističan po svojoj dopadljivosti. Brojne ilustracije, slike, upotreba različitih boja za pozadinu bilo kojeg boksa sa podacima, crvena bojom istaknuta objašnjenja čine ovaj udžbenik vrlo interesantnim. Već pri prvom kontaktu sa udžbenikom javlja se znatiželja za saznanjem šta se nalazi na sledećoj strani. Ilustracije su izuzetno funkcionalne i na adekvatan način povezuju nastavno gradivo sa dečjim svetom mašte. Nastavno gradivo je odlično raspoređeno po nastavnim jedinicama, repertoar za sviranje odgovara socijalno-emocionalnim karakteristikama uzrasta učenika, postoji veliki broj zadataka za rešavanje u samom udžbeniku. Iako postoji veliki broj objašnjenja, zadataka, kompozicija, ilustracija, slika i drugih elemenata strane udžbenika su veoma pregledne i gradivo prezentovano na stranama je jasno. Udžbenik *Group piano course* doprinosi razvoju kreativnosti učenika i izgradnji ličnosti učenika.

Veliki nedostatak ovog udžbenika je nepostojanje sadržaja bilo koje vrste usled čega je teško pronalaziti informacije u udžbeniku. Nedostaje i raspored nastavnih jedinica po tematskim celinama, što bi učenicima dalo jasniji uvid u specifičnost sviranja kao veštine u kojoj su sjedinjeni razni činioci (ritmička preciznost, tačno sviranje notnog teksta, tehnička sposobnost). Rasporedom nastavnog gradiva po nastavnim jedinicama postoji mogućnost da učenici sve aspekte dobre interpretacije usvoje odvojeno, ali je neophodno i da razumeju i uvide da se zapravo svi ti elementi u sviranju istovremeno sprovode. U tom cilju bi raspored gradiva po tematskim celinama umnogome doprineo povezivanju znanja različitih muzičkih veština u jednu celinu. Nedostaju i pitanja koja aktiviraju kritičko mišljenje učenika i deferencirani zadaci, prilagođeni različitoj brzini napredovanja učenika. Udžbenik ne sadrži zanimljivosti bilo koje vrste, što bi dodatno doprinelo kvalitetu udžbenika.

Za potrebe našeg domaćeg muzičkog školstva korisno bi bilo postojanje udžbenika grupne nastave klavira za početnike mlađeg školskog uzrasta koje bi imao nastavni sadržaj i grafičku koncepciju po uzoru na udžbenik *Group piano course*, primere za pevanje poznate deci iz predškolskih ustanova, repertoar za sviranje internacionalnog karaktera. Udžbenik bi trebalo da sadrži još i različite vrste sadržaja, strukturiranost gradiva po tematskim celinama, zanimljivosti, diferencirane zadatke, testove za rešavanje sa ponuđenim odgovorima.

Uz kvalitetno koncipiran udžbenik grupna nastava klavira bi mogla u našoj zemlji da doprinese masovnijem pohađanju časova klavira, koji su kod nas još uvek neka vrsta luksuza. Pružanje jednakosti obrazovnih šansi je upravo ono što ovakav vid nastave klavira čini posebno važnim svuda u svetu. Iz tog razloga bi

trebalo podržati razvoj grupne nastave klavira i u našoj zemlji u čemu stvaranje adekvatnog udžbenika u velikoj meri može da pomogne.

LITERATURA

- Budić, S. (2011). *Strukturiranje znanja u nastavi*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Fisher, C. (2010). *Teaching piano in groups*. New York: Oxford University Press.
- Grandić, R. i Gajić, O. (1998). *Teorije intelektualnog vaspitanja*. Novi Sad: Savez pedagoških društava Vojvodine.
- Ivić, I., Pešikan, A. i Antić, S. (2008). *Vodič za dobar udžbenik*. Novi Sad: Platoneum.
- Mrše, S., Božović, S. i dr. (2005). *Vodič za unapređenje rada nastavnika i škola*. Beograd: Reformski krugovi.
- Palmer, W. A. and Manus, M. i et al. (1997). *Group piano course*. book 1&2&3&4. SAD: Alfred Publishing Co, Inc.

Milena M. Milovanović

A REVIEW OF *GROUP PIANO COURSE* TEXTBOOK

Summary

Group piano classes for children ages seven to nine is a new form of piano teaching in our country. Even though in our country group piano classes are not organized in public music schools, they are taught in private music schools. Group piano classes were first organized in the 19th century and today they are taught in many countries around the world. As group piano lessons are less expensive than individual lessons, more children are given the opportunity to learn how to play the piano, making these lessons an important tool in providing equal learning opportunities to all children. Ultimately, it is very important for developing countries to create good student textbooks for the overall advancement of education.

In order to aid the development of group piano teaching in Serbia, this paper analyzes group piano textbooks used in other countries with the goal of finding a way of developing group piano textbooks which would be adequate for our school system. More specifically, this paper gives a review of the textbook *Group piano course* which was published by the Alfred publishing company, a renowned company which publishes textbooks used in the USA and in many countries around the world, including Serbia.

Key words: textbook, textbook set, group piano teaching, group piano course.